

ІГОР НЕМЧИНОВ

МАЛИНИНЪ МАЛІНІН

РЕКОНСТРУКЦІЯ «ВТРАЧЕНОЇ БІОГРАФІЇ»
КИЇВСЬКОГО ПРОФЕСОРА

Вінниця
ФОП Барановська Т. П.
2019

Володимирська духовна семінарія

Київська духовна академія

Будинок у якому розташовувалась
жіноча гімназія Ващенко-Захарової

Церква Миколая в Світосіні

Зміст

Право на біографію.....	6
Дитинство та навчання на Володимирщині	12
Студент академії та університету	40
Науково-викладацька кар'єра	71
Поза аудиторією	107
Останні роки.....	147
Хронологічні віхи життя	168
Бібліографія праць професора.....	170
Література.....	173
Покажчик імен	186

УДК 929Малінін
H50

Рецензенти:

д. філос. н., професор Мозгова Н. Г.
к. іст. н., ст. науковий співробітник Стародуб А. В.

H50

Немчинов, Ігор

Малининъ/Малінін: Реконструкція «втраченої біографії»
київського професора – Вінниця : Барабановська Т. П., 2019. – 194 с.

ISBN 978-617-7233-51-9

Автор здійснив докладну реконструкцію біографії професора Київської
духовної академії Василя Миколайовича Малініна (1849-1927), автора літера-
турознавчої праці про старця Філофея.

Крім матеріалів, що стосуються обставин особистого життя Малініна,
автор пропонує до уваги читачів широку панораму освітніх та суспіль-
но-політичних процесів, коли «макронаративи» перетинаються з «мікронара-
тивом» Малініна. Автор відтворює головні події науково-педагогічної кар'єри
професора, реконструює його побут та родинні зв'язки.

Книжку призначено як для істориків, так і для широкого кола тих, хто
цікавиться старовиною.

УДК 929Малінін

ISBN 978-617-7233-51-9

© І. Немчинов, 2019

Право на біографію

Передусім, варто зробити кілька методологічних зауваг. За рахунок на біографію

дянських часів «велика історія» та історія приватна, особиста стала новили жорстку ієрархію. Достатньо лише поглянути на біографічні передмови до художніх та наукових видань, щоб зрозуміти структуру цієї ієрархії. Життя персонажа вміщувалося до загальної історичної схеми, яка, з одного боку, легітимувала події цього життя, а з іншого сама ставала об'єктом впливу (чи перетворення) з боку персонажа. Кожен момент біографії митця чи науковця виявлявся лише як підрозділ пов'язаним з «великою історією» й міг розглядатися лише як піддо́бник рядкована їй частина, як «сходження» відповідної особи до її, так би засловити, остаточного статусу. Відповідно, й на увагу дослідників та вчителів заслуговувала не будь-яка біографія, а тільки «замечательныи» читачів людів», що й знайшло відображення у відомій серії «ЖЗЛ». Якщо ж впрото, то панував «великий наратив», хоча самого поняття «наратив» в обігу ще не було.

У 1970-ті роки було зафіксовано ситуацію недовіри до великої наративів, що фактично поставило їх на межу краху. «Лінгвістичний поворот» та поступова зосередженість на дослідження поняття «наратив» ще додали гостроти цій ситуації. Історики, котрі опинилися перед реальною загрозою втрати історією навіть того хиткого епістемологічного статусу, що уже був доволі зрозумілим широкому загалу інтелектуалів, з підвищеною увагою почали ставитися до будь-яких спроб надати панацею, здатну дозволити їхній науці залишитися на укую. У другій половині минулого століття серед інших з рецептом такої панацеї виступив Карло Гінзбург, котрий запропонував як метод так звану «доказову парадигму» (Circumstantial Paradigm).

так звану «доказову парадигму» (Circumstantial Paradigm),
Ідея Гінзбурга стала реакцією на «школу Анналів», що панувала в історичній науці, і яка з її «великою протяжністю у часі», численними статистичними даними та історією ментальностей задавала великий (занадто великий) масштаб вивчення минулого. Поза її увагою залишалася «маленька людина» (котра була, власне, людиною як такою) У діяльності з її неповторною долею, зітканою майже з нічого. Причому, навіть, ти,

тому разі, якщо її життя було типовим для її часу, соціального середовища та відповідної поведінкової моделі. «Мікроісторія» Гінзбурга запропонувала історикам звернутися до нового об'єкту дослідження: до тих подroбниць, які вважала дрібницями і яких не бачила соціальна історія, що не вписувалися у поняття ментальності, але з яких було складено мозаїку життя кожної людини, незалежно від її походження та статусу.

Ще баденські неокантіанці говорили про ідеографічне у науках про дух. «Мікроісторія» робить саме унікальне, приватне та навіть випадкове в історії, – індивіда, подію, випадок чи пригоду, – гідними вивчення істориками й ширше – гуманітаріями.

Мікроісторичний підхід дозволив залучити до дослідницького поля приватні долі, реконструювати життя «незамечательних людей» за умов та обставин, що відбулися й що не відбулися, хоча й могли відбутися. Нарешті, і біографія у мікроісторичних дослідженнях стала відігравати більш важому, можна сказати, самодостатнію, роль. Відтепер біографія стає цінною сама по собі, вона більше не є лише прелюдією до аналізу творчого доробку чи наукової (політичної, військової тощо) кар'єри історичної персони. Навіть більше. Біографія відтепер не є свого роду *curriculum vitae*, де з бухгалтерською точністю зафіксовані головні віхи життя людини – народження, навчання, шлюб, професійні здобутки, смерть, а пригодою, що розгортається на очах дослідника, й втягує до неї його самого не менш міцно, ніж людину, котра є об'єктом його дослідження.

Ретельна реконструкція життя «маленької людини», що складається з незначних для великої історії дрібниць, стала не просто шляхом до розуміння прихованого за ними культурного коду епохи. Це життя, власне, і є той самий код. У фокусі дослідників опинилися приватні події, розчинені у повсякденності, яка, звичайно ж, не зводиться лише до побуту, а побут – лише до матеріальних рамок життєвого сценарію, вирватися за межі яких надзвичайно важко, якщо взагалі можливо.

Ми не маємо наміру докладно зупинятися на відмінностях «мікроісторії» та «історії повсякденності», так само, як й брати участь у дискусії щодо їхніх методів, принципів та меж. Втім, слід зазначити, що принципова відмінність історії повсякденності від етнографії

та «побутописання» полягає у розумінні значущості подієвої історії, у необхідності досліджувати індивідуальні людські реакції на ту чи іншу соціально-політичну подію. Саме у пунктах, де «мікронаративи» тієї чи іншої особи перетинаються з «великими наративами» доби, виникає певна напруга, що призводить до виникнення нової якості біографії людини.

У цілому, погляд крізь призму повсякденності дозволяє розкрити приватне існування «незнаменитої», хоча й цілком унікальної людини. Саме приватна історія – «мікронаратив» особи, – а не те, якою мірою його вписано до «великого наративу», виявляється головним об'єктом дослідження. Адже дослідник приватної історії цікавиться не «дрібницями», а «подробицями» життя свого персонажа.

*

Василь Миколайович Малінін, безумовно, не належить ані до кола найбільш відомих, ані до числа найбільш плідних професорів – російська філософія існує в Київській духовній академії (КДА). За великим рахунком, він так і залишився автором однієї книги – історико-літературного дослідження російської словесності. І таємниця про старця Філофея. Написаного до того ж з цілком прагматичною міркувань розвитку кар'єри – йому необхідно було захистити докторську дисертацію. Утім, залишаючись звичайним (а може, навіть посереднім) представником професорської корпорації КДА, завдяки цій праці він виявився особистістю, по-своєму унікальною. Адже до цього дня згадками про нього та посиланнями на його твір рясніє будь-яке дослідження у царині давньоруської літератури та філософії російської історії.

Утім, ми маємо намір познайомити читачів не стільки з науковими досягненнями професора (відгуки на його магістерський та докторський твори нас цікавлять з психологічної точки зору, тобто як їх міг сприйняти самий Малінін та його оточення, а також, яким чином успішні захисти дисертацій позначалися на його науково-службовій кар'єрі), скільки з особистістю В.М., з подіями його життя за тих обставин, за яких воно відбувалося.

Наше перше знайомство з прізвищем Малініна відбулося на прикінці 1980-х років. Уже тоді нам стало зрозуміло, що Василь Миколайович не з тих, чиї біографії ретельно вивчені й творчість

яких є досконально досліджені. Тільки у поважному відношенні була скуча довідка, що відноситься до духовної академії. Інформація сучасні словники.

Автори книг та статей посилаються на Малініна (чи стовують їх), але самий київський посолиця використовують у своїх посиланнях або у статтях.

Нащтовхнувшись на статтю про життя професора, що називається «біографією», ми вирішили дізнатися, якою була його життєвість, якою була родився, вчився, якою була діяльність, якою була перевороту, чи пережив його.

Зізнаємося, що все якісно про життя професора, що називається «біографією», ми вирішили дізнатися, якою була його життєвість, якою була родився, вчився, якою була діяльність, якою була перевороту, чи пережив його.

Час Малініна виявився очікувати.

Як з'ясувалося, поміж року народився батько Малініна, таким чином, зводивши батько народився у такій губернії), як і герой книжки прожив в Україні. Ще однією особливістю батька, а в автора цих рядів університеті, у якому на викладав у київській жінській університеті, якої на розі бульвару Т. Шевченка мав перше у житті робоче місце.

Пошуки інформації про відомі його особистіті докладно

яких є досконально дослідженою. Інформації про нього кричуще бра-кувало. Тільки у поважному словнику «Брокгауза-Ефрана» про нього була скуча довідка, що відсылала до його професорства у Київській духовній академії. Інформацією з цієї довідки зазвичай обмежуються й сучасні словники.

Автори книг та статей про Філофея, як зазначалося вище, охоче посилаються на Малініна (погоджуються з його висновками чи спростовують їх), але самий київський професор присутній лише у підрядкових посиланнях або у списку літератури.

Наштовхнувшись на відсутність хоча б ключових відомостей про життя професора, що й надало привід говорити про «втрачену біографію», ми вирішили дізнатися, як складалася його доля: де народився, вчився, якою була його родина, чи дожив до більшовицького перевороту, чи пережив його, коли й як помер, де похований?..

Зізнаємося, що все якось було не до того, та й спеціальність наша – російська філософія історії – вимагала широких узагальнень та аналізу ідей, а не реконструкції біографії одного з багатьох докторів російської словесності. І тільки усвідомлення того простого факту, що кожен, хто залишив свій слід на книжковій полиці, у лекційній аудиторії та пам'яті своїх учнів, має право на біографію, змусило нас здійснити наш давній намір – реконструювати життєвий шлях Малініна.

Час Малініна виявився значно більшим, ніж можна було б очікувати.

Як з'ясувалося, помер він у січні 1927 року, а вже у липні того ж року народився батько автора цих рядків. Історична відстань між нами, таким чином, зводиться всього лише до одного покоління. Наш батько народився у такій самій російській глибинці (у Пензенській губернії), як і герой книги (у Володимирській), а майже усе життя прожив в Україні. Ще одне зближення: у Малініна священиком був батько, а в автора цих рядків – прадід. Малінін викладав у Київському університеті, у якому навчався й автор цих рядків. Малінін також викладав у київській жіночій гімназії Ващенко-Захарової, у будівлі якої на розі бульвару Т. Шевченка та вулиці М. Пирогова автор отримав перше у житті робоче місце.

Пошуки інформації про професора ускладнювало те, що нам не відомі його особисті документи – щоденники або спогади. З листів

Ігор Немчинов
вдалося відшукати лише одне – офіційне. Тому реконструювати його
життя довелося здебільшого за скупими фактами, розкиданими у різ-
ного роду джерелах. У спогадах та листах сучасників відображені де-
стільки його наукові ідеї й взагалі те, що називається «науковим до-
робком» (до цього аспекту його викладання слухачі ставилися доско-
критично), скільки атмосфера того часу, побутові подробиці, зовні-
ність В.М., манера поведінки, звички, риси характеру, його вплив
особисті історії тих людей, які мали те чи інше відношення до нього.
Події, на які точно звертав або принаймні міг він звернути увагу. Ті
вони суб'єктивні, у них зустрічаються неточності й помилки, але
них присутній шарм тих днів, що начебто давно минули, проте до-
ним чином залишаються багато у чому співзвучними дням нинішнім.

Звичайно, наукова сумлінність вимагає не тільки більш детального вивчення всіх виявлених фактів, а й звернення до архівів з видобутку нових. Проте алергія на архівний пил та непереносимість будь-яких адміністративних бар'єрів (необхідність писати листи-заявлення, отримувати дозволи, допуски тощо) змусили нас у пошуку матеріалів звернутися до відкритих джерел¹.

Відомості про Малініна є, але вони розкидані у значній кількості текстів, автори яких аж ніяк не фокусували увагу саме на освіту читачам. Розуміємо, що і Малініна, і, тим не менш, іхні розвідки дуже згодилися у нашій спільноті вони принесуть ще багато.

Так, скажімо, в опублікованому листуванні професорів КДА цікавість щодо життя, точно вказані обставини та дата смерті Малініна. До зовсім недавніх часів недоступні емоції, отримані від нього часу службовий формулар В.М. був доступний лише відвідувачам архіву, у якому зібрані документи КДА, але у 2015 році професор Василь Ульяновський видав другий том біографічного словника випускників КДА, в якому оприлюднив офіційну інформацію про Малініна², котра дозволила підтвердити кілька наших припущення.

1 Неповні чи помилкові відомості про професора, що зустрічаються інформаційних джерелах, навіть захотили нас дослідити, наскільки може заповнити прогалини та виправити помилки, здійснивши аналіз лише широкодоступних джерел. Зазначимо, що з віддаленим доступом до текстів відповідного періоду є проблеми...

2 Ульяновский, Р.

2 Ульяновский В. И. Биографический словарь выпускников Киевской духовной академии. 1819-1920-е гг. Т.2: К-П. – С. 268-269. Послужний список та матеріал особової справи наводяться за цим виданням.